

Noorse gedichten # 1

Eddy Waumans

Deze korte bloemlezing is natuurlijk niet representatief voor de Noorse lyriek. Ze is een persoonlijke keuze met relatief "jonge" gedichten die aan het criterium "vlot begrijpbaar" voldoen.

Ieder gedicht wordt eerst gepresenteerd zoals het "eruit ziet". Daarna volgen een versie met uitgebreide woordverklaringen en commentaar. Soms volgt ook nog een vertaling

Eddy Waumans

Drømmen

Hans Børli

*Drømmen drar strå til reiret.
Kvitrer for seg sjøl, lavmælt
som linerla
på tun der katten er herre.*

*Drømmen ser seg vårt omkring
med svarte perleøyne.
Smetter skygg inn i gjømslet sitt
med strået i nebbet.*

*Ingen må se.
Ingen må vite.*

Drømmen

Hans Børli

Drømmen drar strå til **reiret**.
Kvitrer ¹ for seg sjøl, **lavmælt** ²
som **linerla**
på **tun** der katten er herre.

Drømmen ser seg **vårt** omkring
med svarte perleøyne.
Smetter¹ **skygg**² inn i **gjømslet** ³ sitt
med strået i **nebbet**.

Ingen må se.
Ingen må vite.

het nest
¹ kwettert; ² gedempt
de kwikstaart
erven

behoedzaam

¹ glipt; ² schuw; ³ schuilplaats
de bek

Drømmen en vogels hebben voor de dichter heel wat gemeen en om dat te illustreren gebruikt hij in strofes 1 en 2 niet "fugler" als onderwerp (wat gezien de rest van de zinnen logisch zou zijn) maar "drømmen".

Opvallen op een erf waar de kat de baas is kan voor een vogel (specifiek hier: een kwikstaart) de dood betekenen: zich gedeisd houden is de boodschap. Ook voor een droom (net zoals een nest wordt hij stukje voor stukje opgebouwd) kan de confrontatie met de werkelijkheid dodelijk zijn. Waarover een mens (dag)droomt zegt veel over zijn persoonlijkheid – misschien net daarom praat hij er best niet te veel over.

De tweede strofe beklemt de angst van de droom en de vogel om ontdekt te worden nog meer: "vårt" (schuw), "smetter inn" (glipt naar binnen), "skygg" (schichtig), "gjømslet" (de schuilplaats). De laatste strofe lijkt in al zijn beknoptheid wel een motto.

Het contrast tussen wat de mens wil zijn en wat hij door de maatschappij gedwongen wordt te zijn wordt ook treffend verwoord in "Villa-by". De wijk waar je woont is geen gevangenis met prikkeldraad en wachttorens, maar je wordt er evengoed door je medemensen in de gaten gehouden. Het komt erop aan je te schikken naar normen en regels: je ziel wordt verondersteld even wit en fris ruikend te zijn als wat er op het droogrek hangt. In schrill contrast daarmee staat wat je werkelijk zou willen zijn: van dat verlangen heb je afstand moeten doen: het ligt als een besmeurd clownskostuum aan de kant van de weg:

Villa-by

*Ikke piggråd,
men hvitmalte stakitter.
Ikke svingende lyskastere
i vaktårnet, men
tynnslipte blikke
bakom gardinet.*

*Kommer du seint hjem en kveld,
så akt deg
at foten ikke snubler
i trappetrinnene ...
Gå stille i dørene. Kamufler ditt skrik
med penhet og brabet. Lev
som var du død, som
hang din sjel
vaskepulverduftende hvit
på tørkestativet.*

*Men i veigroften ligger
din lengsel – lurvet,
forstøtt av alle.
Ligger din forliste lengsel
med klovnedrakten tilklint
av spy og søle.*

Villa-by

Ikke **piggtråd**,
men **hvitmalte stakitter**.
Ikke svingende **lyskastere**
i **vakttårnet**, men
tynnslipte blikk
bakom **gardinet**.

Kommer du seint hjem en kveld,
så akt deg
at foten ikke **snubler**
i trappetrinnene...
Gå stille i dørene. Kamoufler ditt **skrik**
med penhet og brahet. Lev
som var du død, som
hang din sjel
vaskepulverduftende hvit
på **tørkestativet**.

Men i **veigrøften** ligger
din **lengsel**¹ – **lurvet**²,
forstøtt av alle.
Ligger din **forliste** lengsel
med **klovnedrakten**¹ **tilklint**²
av **spy**¹ og **søle**².

prikkeldraad
witgeschilderde hekken
schijnwerpers
de wachttoren
scherpgeslepen
het gordijn

struikelt
de treden
gil

naar waspoeder ruikend
het droogrek

greppel langs de weg
¹ verlangen; ² armetierig
verstoten
gestrande
¹ clownspak; ² besmeurd
¹ braaksel; ² slijk

Hans Børli (1918-89) was bosarbeider. Hij is in Noorwegen bekend als "skogens dikter" maar schreef ook gedichten met een duidelijke sociale inslag.

Vårlig immigrant

Kjersti Ericsson

*Den kom over grensa
i natt
med sangen
som bagasje.
Lov og takk
for svarttrostens vinger.
Den hadde aldri
sluppet gjennom passkontrollen
køla svart
som den er.*

Vårlig immigrant

Den kom over grensa
i natt
med sangen
som bagasje.
Lov og takk
for **svarttrostens vinger**.
Den hadde aldri
sluppet gjennom passkontrollen
køla svart
som den er.

van de lente, lente-

zie hieronder
de vleugels van de merel

geraakt
zie hieronder

Kjersti Ericssons "Vårlig immigrant" doet door de beknoptheid van formulering wat aan een haiku denken, ook al is dit gedicht langer: de drie regels zijn hier drie zinnen geworden.

Het gedicht begint als een natuurgedicht: een vogel die de grens overschrijdt met zijn lied als enige bagage: het is de trekvogel die in de lente terugkeert. De positieve appreciatie van het gebeuren wordt nog versterkt door de werkwoordloze tussenzin, die een wat sacrale bijklank heeft: "lov og takk" kan vertaald worden als "de Hemel zij geprezen".

Maar waarom zijn het net de vleugels van de merel die geprezen moeten worden? Dat blijkt uit het derde deel: anders zou hij net als mensen door de pascontrole gemoeten hebben, en menselijke migratie ligt niet altijd even goed in de (officiële) markt: "køl" is een nevenvorm van "kol" of "kull": "steenkool". Letterlijk betekent "køla svart" dus "zo zwart als kolen"; pikzwart dus, en dat verwijst hier naar huidskleur.

Kjersti Ericsson (1944) doceert criminologie aan de Universiteit van Oslo. Ze heeft een aantal dichtbundels en romans gepubliceerd. "Vårilig immigrant" komt uit Å passe et fuglebrett (1990). (et fuglebrett = een voederhuisje voor vogels)

Advent

Inger Hagerup

*Så tenner vi et lys i kveld, vi tenner det for glede
Det står og skinner for seg selv og oss som er tilstede
Så tenner vi et lys i kveld, vi tenner det for glede*

*Så tenner vi to lys i kveld, to lys for håp og glede
De står og skinner for seg selv og oss som er tilstede
Så tenner vi to lys i kveld, to lys for håp og glede*

*Så tenner vi tre lys i kveld, for lengsel, håp og glede
De står og skinner for seg selv og oss som er tilstede
Så tenner vi tre lys i kveld for lengsel, håp og glede*

*Vi tenner fire lys i kveld og lar dem brenne ned
For lengsel, glede, håp og fred, men mest allikevel for fred
på denne lille jord, hvor menneskene bor.*

Advent

Så **tenner**¹ vi et **lys**² i kveld, vi tenner det for **glede**³
Det står og skinner for seg selv og oss som er **tilstede**⁴
Så tenner vi et lys i kveld, vi tenner det for glede

Så tenner vi to lys i kveld, to lys for håp og glede
De står og skinner for seg selv og oss som er tilstede
Så tenner vi to lys i kveld, to lys for håp og glede

Så tenner vi tre lys i kveld, for **lengsel**, håp og glede
De står og skinner for seg selv og oss som er tilstede
Så tenner vi tre lys i kveld for lengsel, håp og glede

Vi tenner fire lys i kveld og lar dem **brenne ned**
For lengsel, glede, håp og fred, men mest **allikevel** for fred
på denne lille jord, hvor menneskene bor.

¹ steken ... aan; ² kaars;
³ vreugde; ⁴ aanwezig

verlangen

opbranden
toch

Hagerups gedicht verwijst naar de "adventsstake", de adventskandelaar, met vier kaarsen, een voor elke zondag van de advent,

en naar de daarbij horende "legende van de vier kaarsen":

Fire lys brant på adventskransen. Det var helt stille, så stille at man kunne høre lysene snakke til hverandre.

Det første lyset sukket og sa: "Mitt navn er fred. Jeg skinner klart, men menneskene vil ikke ha fred, de vil ikke ha meg". Lyset ble mindre og mindre, til slutt **slukket** det helt.

Det andre lyset sa: "Mitt navn er tro. Men jeg er blitt overflødig. Menneskene vil ikke vite av Gud lenger. Det er **meningsløst** at jeg brenner". Så slukket det andre lyset.

Bedrøvet og med lav stemme sa det tredje lyset: "Mitt navn er kjærlighet. Jeg eier ikke lenger kraften til å brenne. Menneskene overser meg. De ser bare seg selv og ikke de andre som de skulle elske". Også det tredje lyset sluknet.

Et barn kom inn i rommet, så på lysene og sa: "Dere skal da lyse og ikke slukne", med øynene fulle av tårer. Da hørtes plutselig stemmen til det fjerde lyset: "Vær ikke redd! Så lenge jeg brenner, kan vi tenne de andre lysene igjen. Mitt navn er håp".

Og barnet tok en flamme fra håpets lys med en fyrstikk og tente igjen alle de andre lysene.

Er brandden vier kaarsen op de adventskrans. Het was heel erg stil, zo stil dat je de kaarsen met elkaar kon horen praten.

De eerste kaars zuchtte en zei: "Vrede is mijn naam. Mijn licht is helder, maar de mensen willen geen vrede, ze willen mij niet." De kaars werd kleiner en kleiner, uiteindelijk ging ze helemaal uit.

De tweede kaars zei: "Geloof is mijn naam. Maar ik ben overbodig geworden. Mensen willen niets meer met God te maken hebben. Het heeft totaal geen zin dat ik brand." Toen ging de tweede kaars uit.

Bedroefd en stil zei de derde kaars: "Liefde is mijn naam. Ik bezit niet langer de kracht om te branden. De mensen negeren me. Ze zien alleen zichzelf en niet de anderen van wie ze zouden moeten houden." Ook de derde kaars ging uit.

Een kind liep de kamer in, keek naar de kaarsen en zei: "Jullie moeten branden en niet uitgaan", met ogen vol tranen. Toen klonk plots de stem van de vierde kaars: "Wees niet bang! Zolang ik brand, kunnen we de andere kaarsen weer aansteken. Ik heet Hoop".

En het kind nam met een lucifer een vlam van Hoop en stak al de andere kaarsen weer aan.

Er zit veel symmetrie in het eenvoudige gedicht van Inger Hagerup – net daardoor krijgt het iets van een (niet-religieus) gebed. Pas in de laatste strofe wordt die symmetrie doorbroken om het belang van de boodschap te beklemtonen – eigenlijk zijn er hier vier regels: de twee delen van de laatste regel rijmen immers.

Hagerups poëzie is toegankelijk en formeel gezien traditioneel; liefde en dood zijn veel voorkomende motieven:

Jeg skulle stilles for et tribunal

*Jeg skulle stilles for et tribunal,
for noen hadde sagt at jeg var gal.*

*Da stod du foran dem og ropte: Nei!
Hun gal, som tvertimot har elsket meg?*

*Din stemme var så munter og bestemt,
og plutselig var alle sorger glemt.*

*Du hvisket: Vognen venter utenfor.
Kom kjære – det er gått så mange år.*

*Men bedre sent enn aldri, ikke sant?
– Og alt og alle uten du forsvant.*

*Jeg merket at vi var i reiseklær.
Og så med ett var også vognen der.*

*Du hjalp meg inn og ropte lystig: Kjør!
Og kusken gjorde smilende honnør.*

*Men vognen var så underlig og stor
Og den var fylt med blomster og med jord.*

Jeg skulle stilles for et tribunal

Jeg skulle **stilles for et tribunal**,
for noen hadde sagt at jeg var **gal**.

Da stod du foran dem og ropte: Nei!
Hun gal, som **tvertimot** har elsket meg?

Din stemme var så munter og **bestemt**,
og plutselig var alle sorger **glemt**.

Du hvisket: **Vognen** venter utenfor.
Kom **kjære** – det er gått så mange år.

Men bedre **sent enn aldri, ikke sant?**
-- Og alt og alle **uten** du forsvant.

Jeg merket at vi var i reiseklær.
Og så **med ett** var også vognen der.

terechtstaan
gek

nochtans

vastberaden
vergeten

het rijtuig
liefste

laat dan nooit nietwaar
behalve

plotseling

Du hjalp meg inn og ropte **lystig**: Kjør!
Og **kusken** ¹ gjorde smilende **honnør** ².

vrolijk
¹ de koetsier; ² "salueerde"

Men vognen var så underlig og stor
Og den var fylt med blomster og med **jord**.

aarde

Snart skal du glemme

*Snart skal du glemme penger og klær.
Snart skal du glemme dem du har kjær
og drømmer du måtte begrave.
Østenfor kjærlighet, vestenfor drøm
bærer en underjordisk strøm
mot havet.*

Snart ¹ skal du **glemme** ² **penger** ³ og **klær**.
*Snart skal du glemme dem du **har kjær**
og drømmer du måtte begrave.
Østenfor kjærlighet, vestenfor drøm¹
bærer en **underjordisk**² strøm
mot **havet**.*

¹ spoedig; ² vergeten; ³ geld
liefhebt

¹ zie onderaan
² onderaardse
de zee

¹ een verwijzing naar het bekende Noorse sprookje "Østenfor sol og vestenfor måne" (ten oosten van liefde en ten westen van droom)

Beide motieven zijn ook aanwezig in haar bekende gedicht "Månekveld" dat ook op muziek gezet is (zie <http://www.youtube.com/watch?v=9Wklh1ehMsM&feature=related> en <http://www.youtube.com/watch?v=XI9hBkGfNEs>):

Månekveld

*Så underlig det er å stå og fryse
i måneskinnets ensombet en kveld
og kjenne kulden fra det døde lyset,
men være levende allikevel.*

*Jeg er en gave livet engang ga meg
av lyst og smerter og av kropp og sinn.
Og disse ting skal døden snart ta fra meg
Han holder alt sin bleke hånd om min.*

*Men ennå lever jeg. Jeg elsker noen
og kjenner lykkes forte, søte sting,*

*for ennå har jeg ikke nådd til broen
som går fra allting og til ingenting.*

*Å, vær tålmodig død, og skynd deg ikke!
Du blir min siste mørke kjærlighet.
La meg gå langsomt gjennom øyeblikket
imot din dype, dype evighet.*

Månekveld

Så underlig det er å stå og **fryse**
i måneskinnets ensomhet **en kveld**
og kjenne kulden fra det døde **lyset**,
men være levende **allikevel**.

Jeg er en **gave**¹ livet **engang**¹ ga meg
av lyst og smerter og av **kropp**¹ og **sinn**².
Og disse ting skal døden snart **ta** fra meg
Han holder **alt** sin bleke hånd om min.

Men ennå lever jeg. Jeg elsker noen
og kjenner lykkens forte, søte **sting**,
for ennå har jeg ikke **nådd**¹ til **broen**²
som går fra allting og til **ingenting**.

Å, vær **tålmodig**¹ død, og **skynd**² deg ikke!
Du blir min siste **mørke** kjærlighet.
La meg gå langsomt gjennom øyeblikket
imot din dype, dype evighet.

kou hebben
(op) een avond
licht
toch

¹ geschenk; ² ooit
¹ lichaam; ² gemoed
nemen
al

steken
¹ bereikt; ² de brug
niets

¹ geduldig; ² haast
duistere

naar

Hagerups gedicht over de grote Amerikaanse dichteres Emily Dickinson (1830 – 1886), die een erg teruggetrokken leven leidde en tijdens haar leven nauwelijks een gedicht publiceerde, getuigt van groot psychologisch inzicht. "Mijn eerste ontmoeting met Emily Dickinson had de impact van een blikseminslag" schreef Inger Hagerup zelf. Ze vertaalde ook een aantal van Dickinsons gedichten.

Emily Dickinson

*Meget spinkel. Meget liten.
Alltid sirlig kledd i hvitt.
Gjennom huset trippet hennes
veloppdragne¹ pikeskritt.*

*Tørket støv og vannet blomster
med små travle husmorbhender.*

*Bakte brød. Gikk tur i parken
og skrev brev til slekt og venner.*

*Kjærlig søster. Lydig datter.
Slik var dagens dukkelek.
Men den skjulte ilden herjet,
og det stumme skriket skrek.*

*Og bak jomfruburets låste
dør og lette blondeskapper
lå en fremmed inge kjente.
Altfor ensom. Altfor tapper.*

*Lå en kald kirurg og lyttet
til sin egen nakne smerte.
Og mens puten kvalte skriket
obduserte hun sitt hjerte.*

Emily Dickinson

Meget spinkel. Meget liten.
Alltid **sirlig** kledd i hvitt.
Gjennom¹ huset **trippet** ² hennes
veloppdragne¹ **pikeskritt**².

Tørket støv ¹og **vannet** ²blomster
med små **travle** husmorhender.
Bakte brød. **Gikk tur** i parken
og skrev brev til **slekt** og venner.

Kjærlig søster. **Lydig** datter.
Slik var dagens **dukkelek**.
Men den **skjulte ilden herjet**,
og det stumme **skriket** skrek.

Og bak **jomfruburets**¹ låste
dør og lette **blondeskapper**²
lå en fremmed **ingen**³ kjente.
Altfor ensom. Altfor tapper.

Lå en kald kirurg og lyttet
til sin egen nakne smerte.
Og mens **puten**¹ **kvalte**² skriket
obduserte hun sitt hjerte.

erg tener
sierlijk
¹ door; ² trippelden
¹ welopgevoede;
² meisjesvoetstappen
¹ deed stof af; ² gaf ... water
bezige
wandelde
familie

gehoorzame
poppenkastspel
verborgen vuur ging tekeer
kreet

¹ de kamer van een onge-
trouwde vrouw (*verouderd*);
² kledingstuk met een kanten
kraag; ³ niemand

¹ het kussen; ² verstikte
dissecteerde

Deze vertaling is van de hand van Martin Allwood en Robert Lyng

Emily Dickinson

*Very slender. Very small.
Always neatly dressed in white.
Through the house one heard her steps
always perfect, always right.*

*Dusting shelves and watering flowers
with her busy little hands,
baking bread and taking walks,
writing cards to distant lands.*

*Loving sister. Loyal daughter.
So the doll's house days went by.
But the hidden fire ravaged
and the muted heart must cry.*

*And behind the bolted door
of maiden room in childhood home
lay a stranger no one knew.
All to brave. Too much alone.*

*Lay a surgeon cool and listened
to the pain, the naked smart.
While the pillow mutes her cries
she dissects her dying heart.*

Maar Inger Hagerup was ook een geëngageerd auteur, zoals blijkt uit "Til kvinne er du født", dat in op 11 maart 1947 gepubliceerd werd in de toenmalige NKP-krant Friheten, waarvoor Inger Hagerup een hele tijd boekrecensies heeft geschreven:

Til kvinne er du født

*Til kvinner er vi født. Det la engang
forbannelse og angst i disse ord:
Med smerte skal du føde dine barn
og evig tjene mannen her på jord.*

*Til kvinner er vi født. Fra mor til datter
steg som et sukk opp gjennom tidens sjakt:
Vær svak og listig, la gråt og latter
være ditt vern mot skjebnens overmakt. -*

*Vi tapte alltid. Også når vi vant.
På mannens alter måtte kvinnen ofre
den vakre rett til sin forstand, den grimme hjertet.
Men langsomt var det noe som vi lærte.*

*Med ryggen bøyd mot vold og overmakt
fikk de som ikke stumme bukket under,
en trass i blodet, flammende og het
mot dumbet og mot urettferdighet.*

*Og langsomt, langsomt lærte vi å se
at også menn er med på hundevakten,
at nesten hele verden er slått ned
av ondskapen og dumbeten og makten.*

*Til kvinner er vi født. Vi ser i dag
tilbake på en jord i blod og flammer,
på seier som kanskje blir til nederlag,
på hurrarop som kanskje blir til jammer.*

*Det drønner hult i jorden når vi går.
Vi kan gå under neste øyeblikket.
Vi vil det ikke! Denne jord er vår
og siden våre barns. Vi vil det ikke!*

*Vi vil at livets gode ting skal skje,
at styrken skal gi svakheten sin hånd,
at menneske skal hjelpe menneske.
Vi vet at livet selv vil ha det sann.*

*Til kvinner er vi født. Vi lever nær
alt levende. Vi bærer barna frem
mot morgendagen, og vi vil at der
skal tryggheten og gleden møte dem.*

Til kvinne er du født

Til kvinner er vi **født**¹. Det la **engang**²
forbannelse¹ og angst i disse **ord**²:
Med smerte skal du **føde** dine barn
og evig tjene mannen her på jord.

Til kvinner er vi født. Fra mor til datter
steg som et **sukk**¹ opp **gjennom**² tidens **sjakt**³:
Vær svak og listig, la gråt og latter
være ditt **vern**¹ mot **skjebnens**² overmakt. -

¹ geboren; ² ooit
¹ verwensing; ² woorden
baren
*deze eerste strofe is een verwijzing
naar Genesis 3:16*

¹ zucht; ² door; ³ schacht

¹ bescherming; ² van het lot

Vi **tapte** alltid. Også når vi vant.
På mannens **alter** måtte kvinnen ofre
den **vakre**¹ **rett til**² sin forstand, den **grimme**³ hjertet.
Men langsomt var det noe som vi lærte.

Med **ryggen** bøyd mot vold og overmakt
fikk de som ikke stumme **bukket under**,
en **trass** i blodet, flammende og het
mot dumhet og mot urettferdighet.

Og langsomt, langsomt lærte vi å se
at også menn er med på **hundevakten**,
at nesten hele verden er slått ned
av ondskapen og dumheten og makten.

Til kvinner er vi født. Vi ser i dag
tilbake på en jord i blod og flammer,
på **seier** som kanskje blir til nederlag,
på hurrarop som kanskje blir til jammer.

Det **drønner**¹ **hult**² i jorden når vi går.
Vi kan gå under neste øyeblikket.
Vi vil det ikke! Denne jord er vår
og **siden** våre barns. Vi vil det ikke!

Vi vil at livets gode ting skal skje,
at **styrken** skal gi svakheten sin hånd,
at menneske skal hjelpe menneske.
Vi vet at livet selv vil ha det **sånn**.

Til kvinner er vi født. Vi lever nær
alt levende. Vi bærer barna frem
mot **morgendagen**, og vi vil at der
skal tryggheten og gleden møte dem.

verloren
altaar
¹ *d.w.z. den vakre kvinne*; ² het
recht op; ³ de lelijke

het onderspit dolven
weerspanningheid

de hondenwacht (= *de lastigste
wacht aan boord van een schip (van
12 uur 's nachts tot 4 uur 's
morgens)*)

overwinning

¹ dreunt; ² hol

daarna

de kracht

zo

de dag van morgen

Ook één van de bekendste Noorse gedichten over de Tweede Wereldoorlog is van Inger Hagerup; het werd in maart 1941 geschreven na Duitse represailles tegen de burgerbevolking op het grootste eiland van de Lofoten:

Aust Vågøy

*De brente våre gårder.
De drepte våre menn.
La våre hjerter hamre*

det om og om igjen.

*La våre hjerter hugge
med harde, vonde slag.
De brente våre gårder.
De gjorde det i dag.*

*De brente våre gårder.
De drepte våre menn.
Bak hver som gikk i døden,
står tusener igjen.*

Aust Vågøy

De brente våre **gårder**.
De **drepte** våre menn.
La våre hjerter **hamre**
det om og om igjen.

woningen
doodden
uitbonzen

La våre hjerter **hugge**
med harde, **vonde** slag.
De brente våre gårder.
De gjorde det i dag.

slaan
kwade

De brente våre gårder.
De drepte våre menn.
Bak hver som gikk i døden,
står **tusener** igjen.

achter al wie stierf
duizenden

Inger Hagerup (1905 – 1985) is een van de bekendste Noorse auteurs van de 20ste eeuw. Ze schreef gedichten, hoorspelen, toneelstukken en een heel charmante, driedelige autobiografie. Een aantal van haar gedichten voor kinderen werden in het Nederlands vertaald (Zo raar). Hagerups zoons Helge en Klaus Hagerup werden ook schrijver, net als haar kleindochters Hilde en Linde Hagerup.

Eg hogg ned den store apalen utfor glaset

Olav H. Hauge

*Eg hogg ned den store apalen utfor glaset.
Han skygde for utsyni, det var eitt, det
vart skumt i stova um sumaren, dessutan
vilde ikkje Gartnarhallen ha
Flaskeeppe lenger.
Eg tenkte på kva far min
vilde ha sagt, han lika
den apalen.
Men eg hogg han ned.*

*Det vart ljósare, eg kan
sjå ut fjorden og elles
fyleja betre med
på fleire kantar,
huset kom meir
i berrrsyni,
viser meir att.*

*Eg vil ikkje vera ved det, men eg saknar apalen.
Her er ikkje som fyrr. Han livde for vinden og gav
god skugge, soli ghytte gjennom greinene inn
på bordet, og um natene låg eg ofte og lydde
etter susen i lauwet. Og dei Flaskeeppli, det finst ikkje
betre eple ut på vårparten, dei har så fin krydda smak.
Det gjer ilt kvar gong eg ser stubben; når han er morken,
skal eg brjota han opp og slå han sund til ved.*

Eg hogg ned den store apalen utfor glaset

Eg hogg ned¹ den store **apalen**² **utfor glaset**³.

Han **skygde for utsyni**¹, det var **eitt**², det

vart **skumt**¹ i **stova**² um sumaren, **dessutan**³

vilde ikkje **Gartnarhallen** ha

Flaskeeppe lenger.

Eg tenkte på **kva** far min

vilde ha sagt, han lika

¹ ik hakteom; ² de appel-
boom; ³ voor het raam

¹ belemmerde het uitzicht

² het eerste

¹ halfduister; ² de woon-
kamer; ³ bovendien

de fruitveiling

oude Noorse appelsoort (*zje
afbeelding*)

wat

den apalen.

Men eg hogg han ned.

Det vart **ljósare**, eg kan

sjá¹ ut fjorden og **elles**²

fylgja betre med

på fleire kantar,

huset **kom meir**

i berrrsyni,

viser meir **att**.

Eg vil ikkje **vera ved**¹ det, men eg **saknar**² apalen.

Her er ikkje som **fyr**¹. Han **livde for**² vinden og gav

god **skugge**¹, **sol**¹ glytte gjennom **greinene**² inn

på bordet, og um nætene låg eg ofte og **lydde**

etter **susen i lauvet**. Og dei Flaskepli, det finst ikkje

betre eple ut **på vårparten**¹, dei har så fin **krydda**² smak.

Det gjer **ilt**¹ kvar gong eg ser **stubben**²; når han er **morken**³,

skal eg **brjota** han **upp**¹ og **slå** han **sund**² til ved.

klaarder

¹ kijken; ² bovendien

beter zien wat er gebeurt

werd beter zichtbaar

toont zich opnieuw meer

¹ toegeven; ² mis

¹ voorheen; ² beschermd
tegen

¹ schaduw; ² de zon keek
steels
luisterde

het gesuis in het

¹ in de lente; ² pittige

¹ pijn; ² de stronk

³ vermolmd

¹ uitgraven; ² in stukken
hakken

flaskepler

Olav H. Hauge is een van de grootste Noorse dichters van de twintigste eeuw. Hij werd in 1908 in Ulvik geboren en woonde er tot zijn overlijden in 1994. Van beroep was hij fruitteler. Hij debuteerde in 1946, maar werd pas echt bekend in de jaren 60. Sindsdien is de waardering voor zijn werk alleen maar gestegen:

Hauge heeft drie generaties Noorse schrijvers beïnvloed. Hij is de meest geliefde Noorse dichter, (zijn gedichten worden) erg vaak gebruikt bij doopsel, confirmatie, bruiloft, begrafenis

zei zijn biograaf Knut Olav Åmås over hem.

Hauge sloot zich bij geen enkel literaire groep aan, maar zijn werk vertoont zowel traditionele (romantische) als modernistische trekken. Gewoonlijk gebruikt hij de vrije versvorm, maar hij heeft ook een aantal sonnetten geschreven.

"Eg hogg ned den store apalen utfor glaset" is een typisch Hauge-gedicht: concreet en beschrijvend, maar ook meditatief en symbolisch:

Het gaat over het oude dat moet wijken voor het nieuwe en de nieuwe tijd. Zowel appelsoorten als ideeën kunnen te oud en ouderwets zijn. Door het oude te verwijderen ziet men klaarder. Dat geldt zowel voor het uitzicht over de fjord als voor de gedachten. Maar de ontwikkeling heeft naast positieve ook negatieve kanten. Met het verdwijnen van het oude gaat er ook iets verloren

schreef Steinar I. Bergo. Ook over onherroepelijkheid, heimwee en het niet meer ongedaan kunnen maken van dingen gaat dit gedicht.

"Berusting" is een motief dat wel vaker aanwezig is in Hauges poëzie, bijvoorbeeld in het vroege gedicht "Din veg", waar de "du" wel als een niet-persoonlijk, veralgemenend voornaamwoord beschouwd moet worden en waar de weg symbool staat voor het leven: je weet niet waar je naartoe gaat (strofe 1), je staat er alleen voor (strofe 2) en uiteindelijk zal je hoe dan ook vergeten worden (strofe 3)

Din veg

*Ingen har varda
den vegen du skal gå
ut i det ukjende
ut i det blå*

*Dette er din veg
berre du skal gå han
og det er uråd å snu*

*Og ikkje vardar du vegen
du hell
Og vinden stryk ut ditt far
i aude fjell.*

Din veg

Ingen¹ har **varda**²
den vegen du skal gå
ut i det ukjende
ut i det blå

Dette er din veg
berre du skal gå han
og **det er uråd** å snu

Og ikkje vardar du vegen
du **hell**
Og vinden **stryk ut**¹ ditt **far**²
i **aude fjell**.

¹ niemand; ² aangeduid (*het substantief "varde" betekent
eigenlijk "hoop(je) stenen om de weg aan te duiden"*)

zonder te weten waar je naartoe gaat

alleen
het is onmogelijk

ook niet
¹ veegt ... uit; ² sporen
kale rotsen

en varde

De dood(sgedachte) (of gewoon: de angst voor wat komen kan) loert na verloop van tijd altijd om het hoekje: wie er eenmaal mee geconfronteerd wordt, vergeet dat maar heel traag. Tussen haakjes: "hersenspinsel" heet in het Noors "tankespinn" of "hjernespinn"; vandaar de spin en haar web als uitgangspunt voor de analogie?

Kongro

*Har du set kongroi svinga
i tråden
yver svarte elvedjuvet,
- svinga i vind
etter den tunne
skropelege tråden,
spinnande seg
ned og ned?*

*Soleis svingar du
i tankens tråd
yver avgrunnen,
og er trygg
som kongroi
yver elvedjuvet,
og lit tråden,
og ser ikkje
døden gapa
under deg.*

*Men har tråden
fyrst slitna ein gong,
vert du aldri
trygg meir;
angest-skriket
då du fall
sit stødt i deg,
og seint heilast
slitet i hugen*

Kongro

Har du set kongroi svinga
i **tråden**
yver¹ svarte **elvedjuvet**²,
– svinga i vind
etter den tunne

de spin

de draad

¹ over; ² het ravijn met daarin een rivier

skrøpelege tråden, spinnande seg ned og ned?	broze
Soleis svingar du i tankens tråd yver avgrunnen, og er trygg som kongroi yver elvedjuvet, og lit tråden, og ser ikkje døden gapa under deg.	aldus stelt vertrouwen in gapen
Men har tråden fyrst¹ slitna² ein gong, vert du aldri trygg meir; angest-skriket då du fall sit stødt i deg, og seint¹ heilast² slitet¹ i hugen².	¹ voor het eerst; ² het ... begeven gerust de angstkreet bestendig ¹ traag; ² heelt zich ¹ de scheur; ² het gemoed

In "Skeiserenn" pleit Hauge voor het aanvaarden van je eigen menselijke beperkingen:

Skeiserenn*Du startar i lag med storskridaren.*

*Du veit du kan ikkje fylgja han,
men du legg i veg
og brukar all di kraft
og held lag ei stund.*

*Men han glid ifrå deg,
glid ifrå deg, glid ifrå deg -
Snart er han heile runden fyre.*

*Det kjennest litt skamfullt med det same.
Til det kjem ei merkeleg ro yver deg,
kan ikkje storskridaren fara!*

*Og du fell inn i di eigi takt
og kappskrid med deg sjølv.
Meir kan ingen gjera.*

Skeiserenn

| schaatswedstrijd

Du startar i lag med¹ storskridaren².
Du veit du kan ikkje fylgja han,
men du legg i veg
og brukar all di kraft
og held lag ei stund.

Men han glid ifrå deg,
glid ifrå deg, glid ifrå deg -
Snart er han heile runden fyre.

Det kjennest¹ litt skamfullt med det same².
Til det kjem ei merkeleg ro¹ yver² deg,
kan ikkje storskridaren fara!

Og du fell inn¹ i di eigi takt
og kappskrid med deg sjølv.
Meir kan ingen gjera.

¹ samen met; ² de kampioen
niet volgen
begint eraan

houdt [hem] bij

weg van

voor

¹ het voelt; ² meteen

¹ kalmte; ² over

laat ...

¹ komt in; ² ritme

wedstrijd

doen

Hauge, om zijn biograaf Knut Olav Åmås nog eens te citeren,

toont ons dat het mogelijk is dat een statisch, alledaags en ogenschijnlijk wat stumperig bestaan een heel rijk leven kan zijn. Hij leefde een leven in de literatuur, in wat hij "de Gutenbergmelkweg" noemde.

Dat er in het volgende gedicht (een soort heel beknopte poëtica) naar de grote Amerikaanse dichteres Emily Dickinson (1830-1886), "the Belle of Amherst", die tijdens haar erg teruggetrokken leven slechts een paar van haar ongeveer 1800 gedichten publiceerde, verwezen wordt, kan nauwelijks toeval zijn:

Eg har tri dikt

*Eg har tri dikt,
sa han.*

Seg telja dikti.

Emily kasta dei

i ei kiste, eg

kan ikkje tru ho talde dei,

*ho **sprette berre ein tepakke***

og skreiv eit nytt.

Det var rett. Eit godt dikt

skal lukta av te.

*Eller av rå **mold** og **nykløyvd** ved.*

I have three poems

I have three poems,
he said.

How about that, counting the poems.

Emily threw them

into a chest, I

cannot think she counted them,

she just slit open a packet of tea

and wrote a new one.

That was right. A good poem

should smell of tea.

Or of raw earth and newly split fire-wood.

(vertaling: <https://tuvala.blogspot.com/2010/08/haug-and-dickinson.html>)

Heel mooi en (lyrisch) is:

Kom ikkje med heile sanningi

*Kom ikkje med heile sanningi,
kom ikkje med havet for min tørste,
kom ikkje med himmelen når eg bed um ljøs,
men kom med ein glimt, ei dogg, eit fjom,
slik fuglane ber med seg vassdropar frå lauget
og vinden eit korn av salt.*

Dit is de vertaling van Bart Kramer:

Kom niet met de hele waarheid

*Kom niet met de hele waarheid,
kom niet met de zee voor mijn dorst,
kom niet met de hemel als ik om licht vraag,
maar kom met een glimp, met dauw, met een flinter,
zoals vogels druppels meedragen van hun bad
en de wind een korrel zout*

Voor psychiater P. Vaglum kan dit gedicht ook gelezen worden als

*een waarschuwing voor diegenen onder ons die de patiënt met alle geweld de waarheid willen vertellen,
zonder dat ze weten wat die bereid is te horen*

Hauge werd zelf een paar maal in een psychiatrische instelling opgenomen.

De natuur speelt een belangrijke rol in Hauges poëzie, maar is hij een natuurdichter? Niet echt. Wie de gedichten hierboven herleest merkt dat de natuur eerder wordt aangewend om ideeën en/of gevoelens te formuleren. Beelden zijn belangrijk, Hauges poëzie wordt gedomineerd door concrete beelden, niet door abstracte begrippen. "Skuleplassen" is een momentopname van de stilte na het lawaai:

Skuleplassen

*Når klokka ringjer
for fyrste timen,
ligg skuleplassen att
– eit konkret dikt.*

*Tett trakk av grupper
framfor inngangen
sakleg¹ dryftande²
månerakettar
og sekund i St. Mortitz*

Halvferdige snømenner
stend att
etter dei minste.

Rundt på veggene far
etter einstødingar,
der stod han og ho.

På uthusveggen
ei spræne av snøballar,
ei knust rute på do,
yver døri til styraren
eit sviyrdsleg kast.

Bokstavar i snøen:
Solveig + Knut,
Åse + -- han rakk
å strukja det ut.

Ute på plassen
ból etter slagsmål,
dropar av naseblod
og ein grøn vott.

Skuleplassen

Når klokka ringjer
for fyrste **timen**,
ligg skuleplassen **att**
- eit konkret dikt.

Tett **trakk** av grupper
framfor inngangen
sakleg¹ **dryftande**²
månerakettar¹
og sekund i **St. Mortitz**²

Halvferdige snømenner
stend att
etter dei minste.

Rundt på veggene **far**
etter **einstødingar**,
der stod han og **ho.**

lesuur
blijft ... achter

spoor
voor
¹ zakelijk; ² besprekend

¹ *het gedicht komt uit "Dropar i austavind" uit 1966, een paar jaar voor de eerste landing op de maan; ² hier vinden vaak skischanswedstrijden plaats.*

d.w.z. de sneeuwmannen werden door de kleinsten gemaakt

sporen
eenlingen
zij

På uthusveggen ei spræne av snøballar, ei knust ¹ rute på do ² , yver ¹ døri til styraren ² eit svivyrdsleg kast.	de muur van het bijgebouwtje uiteengespatte ¹ gebroken; ² het toilet ¹ boven; ² het schoolhoofd uitdagend gegooide sneeuwbal
Bokstavar i snøen: Solveig + Knut, Åse + -- han rakk å strukja det ut.	letters slaagde er (nog net) in uitwissen
Ute på plassen ból ¹ etter slagsmål ² , dropar av naseblod og ein grøn vott.	¹ restanten; ² vechtpartij bloedneus want

Het concrete en modernistische komt ook sterk tot uiting in de zogenaamde "tingdikt":

De gedichten gaan over eenvoudige en schijnbaar triviale dingen, en dragen ertoe bij om Hauge te typeren als een schrijver die een grote belangstelling had voor gewone mensen die gewone levens leidden. Vele 'dinggedichten' kunnen als aforismen gelezen worden, en de boodschap is vaak redelijk duidelijk. 'Dinggedichten' verpakken de grote waarheden des levens in triviale, alledaagse details, en daardoor treedt de ironicus in Hauge op de voorgrond: men kan 'dinggedichten' als een vorm van overlevingsgedichten beschouwen. Door te focussen op het eenvoudige en begrijpelijke creëert de dichter een afstand tegenover het gecompliceerde en het moeilijke. De duidelijke symboliek maakt van Hauge een zelfironisch dichter, een dichter die voorzichtig grijnst, zowel naar het leven als naar de normen voor schrijven en poëzie. (Solveig Moen Rusten)

In "Den siste vekona" observeert de dichter en lijkt hij zichzelf daarbij weg te cijferen – tot hij op het einde plots weer opduikt:

Den siste vekona

*Ovanum Sveig, so
høgt til fjells
at lynget held på*

*å gjeva upp, kom eg på
den siste
vevkona, ho*

*hadde bengt seg
i sin eigen vev.*

*Sumaren hadde vore
kald, det hadde
vore lite med mygg
og lite med mott,*

*og flugone hadde
halde seg der
det er feitare.*

*Ja, eg kom berre framum
den brakelurva, der
ein vevkonevev*

*hekk og skalv
i haustvinden.*

Den **siste vevkona**

laatste spin

Ovanum¹ **Sveig**², so
høgt til fjells
at **lynget**¹ **held på**

¹ boven; ² berg in Aust-Agder

¹ de heide

å² gjeva upp, kom eg på
den siste
vevkona, **ho**

² op het punt staat

ze

hadde **hengt seg**
i sin eigen vev.

zichzelf verhangen

Sumaren¹ hadde **vore**²
kald, det hadde
vore lite med mygg
og lite med mott,

¹ de zomer; ² geweest

og **flugone** hadde
halde seg der
det er feitare.

de vliegen

waar er meer te vinden was

Ja, eg kom berre **framum**
den **brakelurva**, der
ein vevkonevev

voorbij
jeneverbesstruik
web

hekk og skalv
i **haustvinden.**

hing
herfst

Een aantal keer doen zijn gedichten door hun beknopte en treffende formulering haiku-achtig aan:

Elvi stig

*Fisken syt ikkje
um elvi stig.
Men beveren, stakkar,
ottast for sine hus.*

Elvi stig	de rivier stijgt
Fisken syt ikkje um elvi stig.	klaagt
Men beveren, stakkar , ottast for sine hus.	de arme drommel vreest voor

Een mooi voorbeeld van ironie vinden we in

I Parkerpennen

*I Parkerpennen er mange vers, ein heil kilometer,
og i blekkhuset er endå fleire,
mange mil. Papir
kjem i posten, rekningar, reklame, skjema
som skal fyllast ut.
Eg ser framtidi trygt i møte*

I Parkerpennen	een pen van het merk Parker
I Parkerpennen er mange vers, ein heil kilometer, og i blekkhuset er endå fleire, mange mil. Papir kjem ¹ i posten, rekningar, reklame, skjema ² som skal fyllast ut . Eg ser framtidi ¹ trygt i møte ² .	de inktpot ¹ komt; ² formulieren ingevuld worden ¹ de toekomst; ² tegemoet

Verzen 3 tot en met 5 roepen associaties met "Eg har tri dikt" op: je kunt gedichten nu eenmaal overal neerschrijven.

Is Haugen een moeilijk dichter? Ja, jammer genoeg wel. Dat heeft niets te maken met zijn thematiek maar alles met de taal die hij gebruikt. Hauge schrijft namelijk een zeer "puur", erg dialectisch getint nynorsk: een bepaalde vorm als "elvi" (in plaats van "elva")

bijvoorbeeld wordt in standaard-nynorsk niet (meer) gebruikt. Zelf zei hij daarover in een brief aan collega-dichter Jan Erik Vold:

Nu gebruik ik zelden woorden die hier ongebruikelijk zijn, maar Ulvik ligt nu wel afgelegen, en vele woorden die voor mij vanzelfsprekend zijn, zijn misschien elders weinig bekend

Gelukkig bestaat er een uitstekende (maar jammer genoeg niet zo gemakkelijk vindbare) bloemlezing uit de poëzie van Olav H. Hauge van de hand van Erica M.D. Weelda: Het blauwe land uitgegeven bij Tetralex (Venlo) in 2002 (ISBN 90-807008-1-9). De Noorse gedichten staan telkens aan de linkerkant, de Nederlandse vertalingen aan de rechterkant.

Persoonlijk beschouw ik het als een voorrecht dat ik in de eerste jaren dat ik aan deze vertaling werkte, regelmatig met de dichter van gedachten heb kunnen wisselen over bepaalde uitdrukkingen en zinswendingen. Daarbij hield hij mij herhaalde malen voor dat het naar zijn mening geen zin had om te streven naar een vertaling van zijn gehele oeuvre. Vooral zijn sonnetten achtte hij zelf nagenoeg onvertaalbaar, evenals het handjevol gedichten dat hij in het plaatselijke dialect had geschreven. "Vertaal wat je aanspreekt en publiceer datgene waarover je tevreden bent," was zijn advies.

schrijft ze in haar Voorwoord. Een van de opgenomen gedichten is "Den mannen" uit de bundel "Spør vinden" ("Vraag het de wind") uit 1971:

Den mannen

*Den gamle trøya mi
på ein knagg i skytja,
eit par utslitne skor,
eg kjenner
den mannen.
Eg flytter på han,
til ein annan nabb,
åt ei onnor krå,
han er i vegen.
Eg har ikekje
hatt hjarta
til å kasta han
ut heller.*

Die man

*Die oude trui van mij
aan een haak in het schuurtje,
een paar versleten schoenen,
ik ken
die man.
Ik hang hem
aan een andere haak,
in een ander hoekje,
hij hangt in de weg.
Maar ik heb
het hart niet
om hem
weg te gooien.*

(vertaling: Erica M.D. Weelda)

Olav H. Hauge was ook een uitstekend vertaler van buitenlandse poëzie. Een paar voorbeelden.

Stephen Crane (1871-1900) is vooral bekend gebleven als auteur van de korte roman The Red Badge of Courage, maar hij schreef ook poëzie:

Over zijn romans en novellen bestaat er eensgezindheid: ze zijn uitmuntend; over zijn twee kleine dichtbundels zijn de meningen verdeeld

staat er in de "merknader" ("opmerkingen") achteraan in Olav H. Hagues Dikt i umsetjing. Feit is dat Hauge aangesproken werd door Cranes vaak korte en niet-sentimentele, soms ironische en van een pointe voorziene poëzie. De volgende voorbeelden komen uit The Black Riders and other lines:

In the desert

*I saw a creature, naked, bestial,
Who, squatting upon the ground,
Held his heart in his hands,
And ate of it.
I said: "Is it good, friend?"
"It is bitter - bitter," he answered;
"But I like it
Because it is bitter,
And because it is my heart."*

I øydemarki

*såg eg ein skapning, naken, dyrisk,
som sat på buk på marki
med hjarta sitt i hendene
og åt av det.
Eg sa: "Smakar det, ven?"
"Det er beisket - beisket," svara han,
"Men eg likar det
fordi det er beisket
og fordi det er mitt hjarta."*

I walked in a desert.

*And I cried,
"Ah, God, take me from this place!"
A voice said, "It is no desert."*

Eg gjekk i ein ørken.

*Og eg ropå:
"Å Gud, før du meg burt frå denne staden."
Ei røyst sa: "Det er ingen ørken."*

I cried, "Well, But –

*The sand, the heat, the vacant horizon."
A voice said, "It is no desert."*

Eg ropå: "Godt, men –

*sanden, heten, den tome synsrandi."
Ei røyst sa: "Det er ingen ørken."*

*"Think as I think," said a man,
"Or you are abominably wicked;
You are a toad."*

*"Ver samd med meg," sa ein mann,
"elles er du ein skarv,
du er ei lus."*

*And after I had thought of it,
I said, "I will, then, be a toad."*

*Etter å ha tenkt på det,
sa eg: "Då vil eg vera ei lus."*

Robert Bly (1926) is een Amerikaans dichter van Noorse afkomst. Hij vertaalde o.a. poëzie van Hauge en Hamsuns Sult in het Engels. Bly was een van de oprichters van

"American Writers Against the Vietnam War", en over die oorlog gaat zijn bekende gedicht "Counting Small-boned Bodies"

Counting small-boned bodies

Let's count the bodies over again.

*If we could only make the bodies smaller
The size of skulls
We could make a whole plain white with skulls in the moonlight!*

*If we could only make the bodies smaller
Maybe we could get
A whole year's kill in front of us on a desk!*

*If we could only make the bodies smaller
We could fit
A body into a finger-ring for a keepsake forever.*

Dit is de analyse van Howard Nelson in Robert Bly: An Introduction to the Poetry.

The reference is to one of the peculiarities of the Vietnam period: body counts, reported routinely on the evening news. Again creating a mask, Bly imagines the body-counter himself, who turns out to be a rather cheerful being who sits at a desk and has a taste for scenic vistas, efficiency, technical ingenuity, and expensive trinkets. He is, in short, a citizen of a modern business-dominated, technological, affluent society. The poem manipulates scale and distance with great effectiveness. In his mania for making the bodies smaller—their shrinking suggests their reality receding further and further away—the speaker does not seem to notice or care that all the while they are moving closer to him. The bodies—never regarded as human from the outset—move in three dream-like steps in toward him, from the moon-lit plain to the desk to the ring. The implication is clear, and contained perfectly within the images and their movement: when one succeeds this well in distancing the suffering and death of other human beings, in making them smaller and smaller, one ends up engaged to death itself. The final phrase plays on a well-known advertising slogan, but in this context it takes on a terrible psychological meaning.

En dit is Hauges vertaling:

Telja smabeinute lik

Lat oss telja yver liki att.

*Dersom me berre kunde gjera liki minder,
på storleik med skallar,
kunde me gjera ei heil slette kvit med skallar i måneskinet.*

*Dersom me berre kunde gjera liki minder,
kunde me kanskje dunga
eir heilt års drap framfor oss på ein pult.*

Dersom me berre kunde gjera liki minder,

*kunde me mæta
eit lík til ein fingerring, til minne for alltid.*

Ik voeg er als slot nog een positievere noot aan toe:

Love poem

*When we are in love, we love the grass,
and the barns, and the lightpoles,
and the small main streets abandoned all night.*

Kjærleiksdikt

*Når me er forelska, elsker me graset,
og låvane, og lyktestolpane,
og dei små hovudgatone som ligg forlatne um natti.*

Friedrich Hölderlin (1771-1843) wordt vandaag als een van de grootste romantische Duitse dichters beschouwd. "Hälfte des Lebens", over het sombere leven van een mens van wie de jeugd voorbij is, is een van zijn bekendste gedichten:

Hälfte des Lebens

*Mit gelben Birnen hängen
Und voll mit wilden Rosen
Das Land in den See,
Ihr holden Schwäne,
Und trunken von Küssen
Tunkt ihr das Haupt
Ins heilignüchterne Wasser.*

*Weh mir, wo nehm ich, wenn
Es Winter ist, die Blumen, und wo
Den Sonnenschein,
Und Schatten der Erde?
Die Mauern stehen
Sprachlos und kalt, im Winde
Klirren die Fahnen.*

Halfweg het leven

*Met geel van peren
en vol wilde rozen
helt het land naar het meer.
En van kussen dronken,
lieve zwanen,
duiken jullie halzen
in het heilige, nuchtere water.*

*Helaas, waar haal ik, nu
het winter wordt, de bloemen, waar
het licht van de zon
en van de aarde de schaduw?
Sprakeloos, koud
staan de muren, weerbanen
krijzen in de wind.*

(vert. door Piet Thomas en Ludo Verbeeck)

Bij Hauge klinkt het zo:

Midtveges i livet

*Med gule pæror heng det
og fullt av ville rosor
i sjøen eit land.
Dei fagre svanor,
og drukne av kyssar
dukkar de hovud
i heilag-nøakternt vatn.*

*Ve meg, kvar skal eg, når
det vintrast, ta blomane. kvar
ta solskinet
og skugge på jordi?
Murane ris
ordlause, kalde, fløyar
riktar i vinden.*

De figuur van de in 1833 vermoorde beroemde vondeling Kaspar Hauser heeft heel wat auteurs geïnspireerd. De zwaarmoedige Oostenrijkse dichter Georg Trakl (1887-1914) is er een van. Over zijn "Kaspar Hauser Lied" schreef Rob van Erkelens:

De historische situatie van de legendarische vondeling is aanwezig in het gedicht, maar op de achtergrond, hij is pas van belang wanneer er overeenkomsten zijn met de situatie van de dichter Trakl. In de eerste, met bijbels mythische afstand uitgesproken regels worden geen historische feiten uit het leven van Hauser weergegeven, maar wordt veeleer het beeld getekend van een metafysische ruimte waaruit de vreemdeling Hauser te voorschijn komt om naar de stad te gaan. Het symbolische landschap staat voor een angstloze oorspronkelijkheid [...] De vondeling is een "Ungeborene", een wezen dat bij Trakl altijd toonbeeld is van de zuiverheid en de onschuld. Samenhangend met de sfeer van een paradijselijke toestand is de aanwezigheid van een vriendelijke God, die tot het hart van de mens spreekt. [...] De stad brengt de ondergang. Hauser gaat niet bewust naar de stad, maar "Stille fand sein Schritt die Stadt am Abend". De reis van het land naar de stad krijgt in deze woorden het karakter van een onafwendbaar noodlot, dat nog dwingender wordt doordat de stad zich in de avond bevindt, een tweeslachtig tijdstip van overgang. Net als in bijna alle andere gedichten staat de stad voor de sfeer van ondergang, de plaats waar de mens ver verwijderd raakt van zijn zuivere wezen.

Kaspar Hauser Lied

Für Bessie Loos

*Er wahrlich liebte die Sonne, die purpurn den Hügel hinabstieg,
Die Wege des Walds, den singenden Schwarzvogel
Und die Freude des Grüns.*

*Ernsthaft war sein Wohnen im Schatten des Baums
Und rein sein Antlitz;
Gott sprach eine sanfte Flamme zu seinem Herzen:
O Mensch!*

*Stille fand sein Schritt die Stadt am Abend;
Die dunkle Klage seines Munds:
Ich will ein Reiter werden.*

*Ihm aber folgte Busch und Tier,
Haus und Dämmergarten weißer Menschen
Und sein Mörder suchte nach ihm.*

*Frühling und Sommer und schön der Herbst
Des Gerechten, sein leiser Schritt
An den dunklen Zimmern Träumender hin.
Nachts blieb er mit seinem Stern allein;*

*Sah, daß Schnee fiel in kahles Gezweig
Und im dämmernden Hausflur den Schatten des Mörders.*

Silbern sank des Ungeborenen Haupt hin.

Dit is de Nederlandse vertaling van Frans Roumen

Kaspar Hauser lied

Voor Bessie Loos

*Hij had waarlijk de zon lief, die purper de heuvel afdaalde,
De paden van het bos, de zingende lijster
En de vreugde van het groen.*

*Ernstig was zijn wonen in de schaduw van de boom
En zuiver zijn gelaat.
God sprak een tere vlam tot zijn hart:
O mens!*

*Stil vond zijn stap de stad in de avond;
De donkere klacht van zijn mond:
Ik wil een ruiter worden.*

*Hem echter volgden struik en dier,
Huis en schemertuin van witte mensen
En zijn moordenaar zocht naar hem.*

*Voorjaar en zomer en mooi de herfst
Van de rechtvaardige, zijn stille stap
Langs de donkere kamers van dromenden.
's Nachts bleef hij met zijn ster alleen,*

*Zag dat sneeuw viel in kale takken
En in de schemerende hal de schim van de moordenaar.*

Zilver verzonk het hoofd van de ongeborene.

Dit is de Hauge-versie:

Kaspar Hauser-song

*Han elska soli, når ho purpurraud gleid frå åsen,
stigande i marki, den syngjande sysvorta
og gleda i skogen.*

*Åhvorsam slo han seg til i skuggen av trei
og andletet hans lyste.
Gud tala ein still loge inn i hjarta hans:
Å menneske!*

*Dei stille stegi hans fann byen um kvelden;
hans munns myrke klage:
Eg vil verta bestkar.*

*Men busk og dyr forfylgde han,
bus og skum hage med bleike menn
og mordaren hans leita etter han.*

*Vår og sumar og fager hausten
til den rettferdige, hans lette gonge
attmed dei myrke romi til drøymarar.
Um natti var han åleine med si stjerne;*

*søg snø falla i nakne greiner
og i myrknande gang sin mordars skugge.*

Sylkevitt fall det, hovudet til den ufødde.

Det er ingen hverdag mer

Gunvor Hofmo

De Tweede Wereldoorlog was nog maar een jaar voorbij toen Gunvor Hofmo debuteerde met de bundel Jeg vil hjem til menneskene. De impact van die oorlog (de verschrikkelijke wreedheden ervan maar ook het eruit voortvloeiende schrikbeeld van de atoombom) is duidelijk merkbaar in haar poëzie:

Det er ingen hverdag mer

*Gud, hvis du ennu ser:
det er ingen hverdag mer.*

*Det er bare stumme skrik,
det er bare sorte lik.*

*som henger i røde trær!
Hør hvor stille det er.*

*Vi vender oss for å gå hjem,
men alltid møter vi dem.*

*Alt vi fornemmer en dag
er de dreptes åndedrag!*

*Om vi i glemsel går:
det er asken deres vi trår.*

*Gud, hvis du ennå ser:
det er ingen hverdag mer.*

Gud, hvis du **ennu** ser:
det er **ingen hverdag** mer.

nog
geen gewone dag

Det er bare **stumme** skrik,
det er bare **sorte lik**

geluidloze
zwarte lijken

som henger i røde **trær!**
Hør hvor stille det er.

bomen

Vi vender oss for å gå hjem,
men alltid **møter** vi dem.

ontmoeten

Alt vi **fornemmer** en dag

voelen

er de dreptes åndedrag!

Om vi i glemsel går:
det er asken deres¹ vi trår².

Gud, hvis du ennå ser:
det er ingen hverdag mer.

de ademhaling van de gedoden

vergetelheid
¹ hun (d.w.z. van die doden); ² waarop we
lopen

"Hverdag" betekent hier "een echt gewone dag". Zo'n "gewone" dag bestaat niet meer: de oorlog heeft alles veranderd. Telkens opnieuw zijn er de onontkoombare verwijzingen naar wat gebeurd is en niet vergeten kan worden. Beelden (zwarte – verbrande – lijken in bomen) die in ons geheugen gegrift staan. Herinneringen aan de doden die we nog altijd ontmoeten bij het naar huis keren: we voelen hun ademhaling; zelfs in vergetelheid lopen we over hun asse. "Det er ingen hverdag mer" is een compact (korte verzen, korte woorden) gedicht waarin moedeloosheid centraal staat. En als er al een God is, dan is die niet van de aangenaamste: kijkt hij nog wel naar de wereld?

Gunvor Hofmo had de gruwel van de Tweede Wereldoorlog ook zelf aan den lijve ondervonden. In 1940 had ze kennisgemaakt met de artistiek begaafde joodse vluchteling Ruth Maier. De twee werden intieme vriendinnen. In 1942 werd Ruth Maier tijdens een razzia opgepakt en naar Dachau gestuurd. Ze overleed daar nog hetzelfde jaar. Het volgende gedicht gaat over haar:

Møte

*Slik en regnvåt kveldstund
kjenner du det er henne
en jødisk venninne de drepte
hun hvis lik de lot brenne
sammen med tusen andres.*

*Ram stiger lukten fra fjæren.
Fuglene klynker alt stille.
Noen ler fjernt gjennom skumring...
Stemmene klinger så mildt
som de har natt i seg.*

*Du vet bare at hun er her
og ser henne uten å se
og kjenner det brune blikket
legger seg kjølig som sne
over din rådlose sorg.*

Og din trang til å skrike,

*rase, gråte og be,
slik som en liten unge
får viljen sin gjennom ved,
alt som du smertelig gjemte,
smelter vekk under det.*

*Du hører den myke stemmen
slik du hørte den sist,
spørrende uten klage,
dempet og underlig trist:
Warum sollen wir nicht leiden
wenn so viel Leid ist?*

Møte

ontmoeting

Slik en **regnvåt**¹ **kveldstund**²
kjenner du det er henne
en jødisk venninne de **drepte**
hun hvis lik de lot brenne
sammen med **tusen** andres.

¹ doorweekte; ² avond

vermoorden

duizend

Ram¹ stiger lukten fra **fjæren**².
Fuglene **klynker** alt stille.
Noen **ler**¹ fjernt **gjennom skumring**....
Stemmene klinger så mildt
som de har **natt** i seg.

¹ bitter; ² de eb

kermen

¹ lacht; ² door de schemering

nacht

Du vet bare at hun er her
og ser henne **uten** å se
og kjenner det brune blikket
legger seg **kjølig**¹ som **sne**²
over din **rådløse sorg**.

zonder

¹ koel; ² sneeuw

radeloos verdriet

Og din trang til å skrike,
rase, gråte og be,
slik som¹ en liten **unge**²
får viljen sin gjennom ved,
alt som du smertelig **gjemte,**
smelter vekk under det.

tieren, wenen en bidden

¹ zoals; ² kind

zijn wil kan opdringen

verborg

Du hører den **myke** stemmen
slik¹ du hørte den **sist**²,
spørrende uten klage,
dempet og **underlig** trist:
Warum sollen wir nicht leiden
wenn so viel Leid ist?

zachte

¹ zoals; ² laatst

vragend zonder

wonderlijk

Meeting

*On a wet evening like this
you can feel it is her,
a Jewish woman they killed,
the one whose corpse they have burned
along with thousands of others.*

*Acrid the smell rises from the beach at low tide.
The birds already whimper quietly.
Someone laughs in the distant twilight...
The voice sounds so gentle
as if they had night in them.*

*You just know it is her
and see her without seeing
and feel her brown look
cover you hopeless sorrow
as cold as snow.*

*And your desire to scream,
rage, cry and pray,
just like a small child
gets its own way,
everything you had painfully kept secret,
melts away beneath it.*

*You hear the gentle voice
the way you heard it last time,
asking without complaining,
subdued and strangely sad:
Warum sollen wir nicht leiden
wenn so viel Leid ist?*

(vertaling Howard Medland)

Het slot van het gedicht is een citaat uit een brief die Ruth Maier nog aan Hofmo schreef nadat ze al gearresteerd was.

Toen de Noorse dichter Jan Erik Vold bezig was met de uitgave van de literaire nalatenschap van zijn collega-dichter Gunvor Hofmo (hij schreef ook een boek over haar met de veelzeggende titel Mørkets sangerske ("de zangeres der duisternis")), vond hij daarin ook een aantal dagboeken van Ruth Maier. Geïntrigeerd door Maiers persoonlijkheid zocht Vold contact met haar nog levende familieleden in Engeland en kwam zo in het bezit van nog een aantal dagboeken (en brieven) van haar hand. In 2007 publiceerde hij Ruth Maiers dagbok. En jødisk flyktning i Norge, een geredigeerde maar

zeer uitvoerige keuze uit de dagboeken. De periode waarvoor de dagboeken niet bewaard zijn gebleven worden er ingevuld door brieven die Ruth Maier in die periode aan haar familie in Engeland schreef. Vold heeft de dagboeken en brieven niet alleen in het Noors vertaald, maar ook gezorgd voor korte inleidingen, verklarende voetnoten en illustraties zoals foto's, aquarellen, tekeningen, krantenknipsels en officiële documenten. Er bestaat ook een Nederlandse uitgave van: Het leven kon zo mooi zijn (2010) (Atheneum, ISBN: 978 90 253 6722 0). Voor de Nederlandse uitgave werden Volds bijdragen uit het Noors vertaald. Voor de dagboeken en brieven werd echter uitgegaan van de in 2008 verschenen Duitse uitgave.

Het doodsmotief loopt als een rode draad door Jeg vil hjem til menneskene:

Søvn

*Moren ligger og sover
sover med vridde lemmer,
og underlig, hes stønning
stiger fra søvnens gjemmer*

*og lammer alt liv i rummet.
Munnen er skejev av pine.
Hun knuger, knuger teppet
med de blålige hendene sine.*

*Over den pressede pannen
raser et skyggeskred.
Angsten i hennes stønning
kan rive stjernene ned!*

*Å, hvorfor drømmer hun ikke
om morgenlys fuglesang
sorgløse sommerfuglvinger
og vårvelders sprøde klang*

*Barna er voksne og trette
en gang var de ganske små.
De stirrer stumt på moren
som ingen av dem kan nå.*

Søvn

Moren ligger og sover
sover med **vridde** lemmer,
og underlig, hes **stønning**
stiger fra søvnens **gjemmer**

slaap

verwongen
gekreun
bergplaats

og lammer alt liv i **rummet**.
Munnen er skjev av pine.
Hun **knuger**¹, knuger **teppet**²
med de **blålige** hendene sine.

Over den pressede **pannen**
raser et **skyggeskred**.
Angsten i hennes **stønning**
kan **rive** stjernene **ned!**

Å, **hvorfor**¹ drømmer hun **ikke**²
om **morgenlys** fuglesang
sorgløse **sommerfuglvinger**
og **vårvelders**¹ **sprøde**² klang

Barna er **voksne**¹ og **trette**²
en gang¹ var de ganske **små**².
De **stirrer** stumt på moren
som **ingen av dem**¹ kan **nå**.

de kamer

¹ kneedt; ² de spreid
blauwige

voorhoofd
een lawine van schaduwen
gekreun
slopen

¹ waarom; ² niet
licht als de ochtend
vlindervleugels
¹ van de lenteavond; ² fragiele

¹ volwassen; ² moe
¹ ooit; ² klein
staren
¹ geen van hen; ²

Heel typisch is ook "Barndom", met in de eerste regel een verwijzing is naar Richard Llewellyns roman How green was my valley (1939) over een oude man die terugkijkt op zijn jeugd in een mijndorpje in Wales. Het boek werd in 1941 ook verfilmd.

Barndom

*"Grønn var min barndoms dal"
het det et sted
med en moden manns
trette fred.*

*Rød var din barndoms dal!
Alle de senere år
er som stillere bloddrypp
fra barndommens ulegte sår.*

Barndom

"Grønn var min barndoms dal"
het det **et sted**
med en **moden** manns
trette fred.

Rød var din barndoms dal!
Alle de senere år
er som stillere **bloddrypp**

kinderjaren

ergens
rijpe
vermoeide

druppels bloed

Gunvor Hofmo (1921-1995) schreef in totaal ongeveer 700 gedichten en wordt beschouwd als een van de belangrijkste modernisten van Noorwegen. Haar biograaf Jan Erik Vold noemt Gunvor Hofmo de belangrijkste lyrica van Noorwegen. Haar debuutbundel Jeg vil hjem til menneskene (1946) is één van de 25 boeken van de Noorse canon die in 2007 tijdens de Sigrid Undset-dagen in Lillehammer werd gepresenteerd.

Livets Lys

Gunnar Reiss Andersen

*Det kan tenkes at de døde
møter dype ensombeter,
enda større ensombeter
enn det finnes på vår jord.*

*Driften imot evigheten
dør kan hende i de døde,
og små øyeblikk i livet
står som stjernelys for dem.*

*Ikke livets store stunder
tror jeg da en sjel vil savne,
ikke det som slekter minnes
av de dødes døde liv.*

*Men små øyeblikk som lyser
som en lys natts ene stjerne,
- halvt usynlig er den døgnets
dyre kjerne.*

*Kanskje klare sommerkvelder
som så lykkelig var like
at de salig faller sammen
blir det ene i ditt liv.*

*Sommerkvelden. Veien flyter
som en flod av fred i kornet.
Du går hjem og du er ventet.
Være ventet og gå hjem ...*

*Fantes det da noe bedre?
Nei, i døden vil du minnes,
hvis du minnes, - dette ene:
Være ventet, - komme hjem.*

*Kanskje noe godt på bordet
viste at hun ventet på deg?
Kanskje noen flere tanker
ble til blomster ved din plass.*

*Tenne lampen? Ja, vi ser jo ...
Jo, - i grunnen, - tenn den minste.
Se, din hustru, - sier lampen.
Alt er hennes, hun er din.*

*Skal forglemmegeien glemmes
for den går i ett med himlen?
Lykken er en hverdagsaften.
Gjør det livet mindre rikt?*

*Hvis de døde savner noe,
er det dette de må savne.
Ja, jeg vet at det er dette,
– og er ennu ikke død.*

Livets Lys

Det kan tenkes at de døde
møter dype ensomheter,
enda større ensomheter
enn det finnes på vår **jord**.

Driften imot evigheten
dør **kan hende** i de døde,
og små øyeblikk i livet
står som **stjernelys** for *dem*.

Ikke livets store **stunder**
tror jeg da en sjel vil **savne**,
ikke det som **slekter** minnes
av de dodes døde liv.

Men små øyeblikk som **lyser**
som en lys natts ene stjerne,
- halvt **usynlig**¹ er den **døgnets**²
dyre kjerne.

Kanskje klare sommerkvelder
som så lykkelig var **like**
at de salig faller sammen
blir det ene i ditt liv.

Sommerkvelden. Veien flyter
som en flod av fred i **kornet**.
Du går hjem og du er ventet.
Være ventet og gå hjem ...

Fantes det da noe bedre?
Nei, i døden vil du **minnes**,
hvis du minnes, - dette ene:

het is mogelijk

aarde

de tocht
misschien

sterrenlicht

uren
missen
verwanten (*of algemener: de volgende generaties?*)

stralen

¹ onzichtbaar; ² van het etmaal

identiek

het koren

je herinneren (*geen passieve vorm*)

Være ventet ¹ , - komme hjem ² .	¹ verwacht; ² thuis
Kanskje noe godt på bordet viste at hun ventet på deg? Kanskje noen flere tanker ble til blomster ved din plass.	de tafel toonde
Tenne lampen? Ja, vi ser jo ... Jo, - i grunnen, - tenn den minste . Se, din hustru , - sier lampen. Alt er hennes, hun er din.	aansteken kleinste vrouw
Skal forglemmegeien ¹ glemmes ² for den går i ett med ¹ himlen ² ? Lykken ¹ er en hverdagsaften ² . Gjør det livet mindre rikt?	¹ het vergeet-me-nietje; ² vergeten worden ¹ opgaat in; ² de hemel ¹ het geluk; ² doordeweekse avond
Hvis de døde savner noe, er det dette de må savne. Ja, jeg vet at det er dette, - og er ennu ikke død.	nog

De dood speelt een rol in dit gedicht maar Gunnar Reiss-Andersen keert een traditioneel gezichtspunt om: het gaat hier niet over hoe de nog levenden zich een dode herinneren, maar hoe een dode (als "sjel") op zijn leven terugkijkt. Het is een kijk die je als neoromantisch (of als je van kwade wil bent: kleinburgerlijk) zou kunnen omschrijven: wat de dode zich herinnert zijn niet de grote gebeurtenissen ("livets store stunder") maar de ogenblikken van het kleine alledaagse geluk, zonder de eenzaamheid die aan het begin van het gedicht zo sterk benadrukt wordt.

Die kleine gelukkige ogenblikken worden vergeleken met het licht van een eenzame ster op een heldere nacht ("en lys natts ene stjerne") en vandaar is de stap naar heldere zomeravonden ("klare sommerkvelder") als een illustratie van dat geluk niet zo groot meer – het contrast tussen "de eeuwigheid" en "een etmaal" is dat wel. Het gedicht begon met een onpersoonlijke constructie ("Det kan tenkes"), maar de dichter zelf is ondertussen al wel op de voorgrond getreden ("tror jeg") Met de eerste twee du-vormen die dan volgen wordt niet zozeer de lezer direct aangesproken: ze gaan qua betekenis eerder in de richting van het onpersoonlijk voornaamwoord "man" ("men").

De "små øyeblikk" (die al twee keer vermeld werden) worden nu verder geconcretiseerd met het beeld van een thuiskomst op een vredige zomeravond – let op het beeld van de weg die als een vredige rivier door het koren vloeit. De na de retorische vraag "Fantes det da noe bedre?" volgende du-vormen zijn wel meer tot de lezer gericht.

In de daaropvolgende regels overheerst weemoed bij de beschrijving van de rust en het wederzijdse begrip op een doordeweekse avond. Uiteindelijk wordt de lamp aangestoken om de verbondenheid tussen de twee mensen te benadrukken.

Daarna volgt weer een retorische vraag, over het vergeet-me-nietje deze keer, en wordt de waarde van het "kleine" nog een keer in de verf gezet. "Lykken er en hverdagsaften" vat alles wat ervoor gezegd is, nog een keer samen.

In de afsluitende regels komt de dichter zelf weer meer naar voren. Een lange mijmering is dit gedicht, rustig, gedragen en ... mooi.

Dit is een Engelse vertaling van het gedicht, en ik heb jammer genoeg, ondanks nogal wat opzoekwerk, niet kunnen vinden, wie de vertaler is:

*It may be that the dead face great loneliness
even greater loneliness than is found on earth
The drift towards eternity dies, mayhap, in the dead
and small moments from their lives
stand like starlights for them*

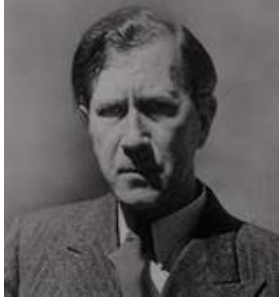
*Not life's great moments I think a soul will miss
not what their kin remembers of the dead's dead life
But small moments shining like a bright night's only star
half invisible is that the day's dear core*

*Maybe clear summer eve's, that so happily were the same
that they blissfully come together, become your life
Summer's eve. The road flows like a river of peace in the grain.
You go home and you're expected. Being expected, going home.*

*Was there ever something better? No, in death, you'll remember
if you remember, this one feeling. Being expected, coming home.
Perhaps a treat on the table showed she thought of you
perhaps a few more thoughts became flowers by your seat*

*Light the candle? Well, we can see. Light the smallest.
See, your wife, says the candle. All is hers, she is yours.
Should the forget-me-not be forgotten, because it blends as one with the sky?
Happiness is an every-day evening, does that make life poorer?*

*If the dead miss anything, this is what they miss.
I know that it is this, and I am not yet dead.*

Gunnar Reiss-Andersen (1896-1964) debuteerde in de jaren twintig als een formeel gezien virtuoos dichter, in de traditie van Bull en Wildenvey. In de jaren dertig trokken de sociale en politieke omwentelingen zijn aandacht, zoals blijkt uit de dichtbundels die hij toen publiceerde. Ze bevatten echter ook gedichten over de liefde en het leven van alledag. "Livets lys" komt uit Horisont (1934).

Tijdens de Tweede Wereldoorlog vluchtte Reiss-Andersen naar Zweden, waar hij verzetsgedichten publiceerde. De poëzie die hij na de Tweede Wereldoorlog publiceerde vertoont modernistische trekken. Reiss-Andersen vertaalde ook een aantal toneelstukken van Shakespeare.

Berit Reiss-Andersen, die als co-auteur bij enkele van Anne Holts detectiveromans vermeld staat, is zijn kleindochter.

Rentenisten

Ole Robert Sunde

*Jeg er den formuende
mine hus er synlige som havet
tjenere ved alle håndtak*

*Jeg er den formuende
mine venner er trofaste som årstidene
bak skrivebordet øverst i etasjene*

*Jeg er den formuende
mine penger er vakre som ikoner
bak safens heraldiske dør*

*Jeg er den formuende
mine investeringer er skjulte som Atlantis
alle mine flagg er bekvemmelige*

Jeg er **den formuende**
mine hus er **synlige** som havet
tjenere ved alle **håndtak**

bemiddeld
zichtbaar
handvatten (d.w.z. voor alle taken)

Jeg er den formuende
mine venner er **trofaste**¹ som **årstidene**²
bak **skrivebordet**¹ **øverst**² i etasjene

¹ trouw; ² de jaargetijden
¹ het bureau; ² bovenaan

Jeg er den formuende
mine penger er **vakre** som ikoner
bak safens heraldiske dør

mooi

Jeg er den formuende
mine investeringer er **skjulte** som Atlantis
alle mine flagg er **bekvemmelige**

verborgen
goedkoop (cf. uitdrukking: "onder
goedkope vlag varen")

Zelfbewust (en zelfgenoegzaam) is de man die aan het woord is in ieder geval: vier jeg's en vijf mine's op twaalf (korte) versregels en hij heeft alleen maar positieve dingen over zichzelf te melden. Als je veel geld hebt heb je veel bezittingen, heel wat bedienden die bij de minste vingerknip de deuren voor je openen en achter hun bureaus voor je aan het werk zijn. Trouwe vrienden ook, die er zich wel voor zullen hoeden om met jou in onmin te geraken. Veel geld, veilig weggestopt achter een rijk versierde safedeur. Investeringen

die je zo goed mogelijk aan het oog van de fiscus (en ook wel anderen) probeert te onttrekken.

Er gaat iets bezwerend uit van de strakheid en de eenvoud van het gedicht. Er wordt maar één werkwoord gebruikt: "er": het gaat over feiten. Iedere strofe begint met dezelfde zin. Het tweede vers legt vier keer een relatie (in de vorm van een vergelijking) tussen een aspect van de welstand van de rentenier en iets wat op de één of de andere manier met schoonheid geassocieerd wordt. Het (werkwoordloze) derde vers van strofes 1, 2 en 3 beklemtoont de genoegzaamheid van de rentenier. Maar in het allerlaatste vers van het gedicht krijgt de lezer uitsluitsel over wat hij al vermoedde...

Want laat er geen twijfel over bestaan: "Rentenisten" is ironisch (om niet te zeggen sarcastisch) bedoeld. Maar hoe kun je aantonen dat er ironie en sarcasme in het spel zijn? Je verwacht van een gedicht uit de jaren 80 van de vorige eeuw nu eenmaal niet dat het op zo'n manier de loftrompet steekt over het grootkapitalisme en geld vergelijkt met de schoonheid van een icoon of met het mysterieuze van Atlantis. De belangrijkste aanwijzing zit echter in de laatste versregel. Die verwijst naar de uitdrukking "under bekvemmelighets flagg", wat "onder goedkope vlag (varen)" betekent (zie ook de verwijzing naar de zee in vers 2: Noorwegen heeft een grote handelsvloot): een manier om op een niet al te ethische wijze de winsten nog te vergroten.

Ole Robert Sunde (1952) is vooral bekend als dichter en essayist. "Rentenisten" komt uit Fra dette punkt trekker jeg en omkrets, 1983)

Natten mjauer

Harald Sverdrup

"Natten mjauer" is kort, charmant en maar ook dubbelzinnig: zijn de laatste twee regels satirisch bedoeld? Let ook op de knappe vermenging van verschillende soorten beeldspraak.

*Natten mjauer
to smale grønne stjerner
kommer inn av døren,
rekker meg en svart hale.
I slike stunder tror jeg fremdeles
det er håp for menneskeheten.*

De nacht miauwt
twee smalle groene sterren
komen binnen
reiken me een zwarte staart.
Dat zijn de ogenblikken waarop
ik nog in de mensheid geloof.

In "Løvetannens bønn" ("De smeekbede van de paardenbloem") staat de paardenbloem symbool voor schoonheid die door de volwassene die alleen maar oog heeft voor wat "nuttig" is, niet meer herkend wordt.

Løvetannens bønn

*Blås på meg barn!
Fang mine stigende stjerner
og kikk på min gule sol
– som brenner i gressets grønne himmel –
med alle de undrende øyne.*

*La de små barn komme til meg
for de vet ikke hva ugress er.*

Løvetannens bønn

Blås på meg **barn!**
Fang mine stigende stjerner
og kikk på min **gule sol**
– som brenner i gressets grønne himmel –
med alle de **undrende øyne**.

La de små barn komme til meg
for de vet ikke hva **ugress** er.

kinderen
gele zon
ogen vol verwondering
onkruid

Dit is de vertaling van Louis Muinzer

The dandelion's prayer

*Blow on me, children!
Catch my rising stars
and peer at my yellow sun
– which burns in the green sky of the grass –
with all your wondering eyes.*

*Let the little children come to me,
for they've never heard of weeds.*

Over de poëzie van Harald Sverdrup (1923-1992), schreef Edvard Beyer in Aschehous konversationsleksikon (femte utgave, bind 18) dat ze

wordt gekenmerkt door een spontane, soms uitgelaten frisheid, maar ook door gevoeligheid en poëtische verbeeldingskracht.

Einsamflygar

(Halldis Moren Vesaas)

*Barn, ikkje le av den fuglen
som flaksar så hjelpelaust av stad.
Vinden har skilt han frå dei andre
som flyg over havet i ei jamn, tett rad.*

*Vinden valde ut denne eine
og kasta han ut av den usynlege lei
som fuglar av hans slag plar følge.
Han er ikkje lenger ein av dei.*

*Sin eigen veg han må finne,
eller – om han trøytmar om litt –
gi tapt la seg falle, gå under,
slik går det desse einsame titt.*

*Det mørknar vidt over havet.
Ei frostnatt kvesser sine jarn.
Ein fugl flyr einsam under stjerner.
Ikkje gråt for denne fuglen, barn.*

Einsamflygar

Barn, ikkje le av den fuglen
som **flaksar**¹ så hjelpelaust **av stad**.
Vinden har **skilt** han frå dei andre
som flyg over havet i ei **jamn**¹, tett **rad**².

Vinden **valde** ut denne eine
og **kasta**¹ han ut av den **usynlege lei**²
som fuglar av hans **slag**¹ **plar følge**².
Han er ikkje lenger ein av dei.

Sin eigen veg han må finne,
eller – om han **trøytmar**¹ **om litt**² –
gi tapt¹, la seg falle, **gå under**²,
slik går det desse einsame **titt**.

Det **mørknar**¹ **vidt**² over havet.
Ei **frostnatt**¹ **kvesser**² sine **jarn**.
Ein fugl flyr einsam under stjerner.
Ikkje gråt for denne fuglen, barn.

¹ rondfladdert; ² heen
gescheiden
¹ stabele; ² rij

koos
¹ wierp; ² onzichtbare route
¹ soort; ² plegen te volgen

¹ moe wordt; ² binnenkort
¹ zich gewonnen geeft; ² ten onder gaat
vaak

¹ wordt donker; ² daarginds
¹ vriesnacht; ² wet; ³ ijzers

Nog een nynorsk-uitstapje met een erg mooi symbolisch gedicht van Halldis Moren Vesaas. "Einsamflygar" begint met een soort vermaning: lach niet met de vogel die door de wind zijn soortgenoten kwijtgeraakt is en daardoor helemaal aan z'n lot overgelaten werd. Voor hem zijn er twee mogelijkheden: ofwel vindt hij zijn eigen weg ofwel gaat hij ten onder.

De achterliggende betekenis is duidelijk: de eenzame mag niet uitgelachen worden, maar mag ook geen medelijden opwekken ("ikke gråt"). Hij verdient respect en is in zijn eenzaamheid en tijdens de daarmee gepaard gaande beproevingen ("en frostnatt kvesser sine jarn") wel tot iets groots in staat. Dat het in het gedicht kinderen zijn die door iemand met de nodige levenswijsheid aangesproken worden, versterkt die indruk nog.

Halldis Moren Vesaas (1907-1995) was de vrouw van de bekende Noorse romanschrijver Tarjei Vesaas (1897-1970). Ze is vooral bekend als vertaler en dichter, maar schreef ook een mooie novellebundel Så nær deg (1987).

Jeg går omkring

Arnulf Øverland

*Jeg går omkring
og tar på en og annen ting,
som mine hender er fortrolig med –
en gammel snadde og en lysestake.
Og jeg har gjemt et blåmalt øsekar;
det er de eldste tingene jeg har.
De bringer stunder av mitt liv tilbake.*

*Jeg tar i stolen, der jeg ofte satt
i drøm og grubleri til langt på natt.
Og plutselig fornemmer jeg, at tiden
er det som var, og som er lenge siden.*

*Nu er det kveld.
Jeg tar på tingene. Jeg tar farvel.
Jeg ser på henne og på barna våre.
Det er vel mangt, jeg gjerne ville si.
Jeg får det ikke til. Jeg går forbi,
og sakte stryker jeg dem over håret.*

Jeg går **omkring**
og **tar på** en og annen ting,
som mine hender er **fortrolig** med –
en gammel **snadde**¹ og en **lysestake**¹.
Og jeg har **gjemt**¹ et **blåmalt øsekar**;
det er de **eldste** tingene jeg har.
De bringer **stunder**¹ av mitt liv **tilbake**².

Jeg tar i stolen, der jeg ofte satt
i drøm og **grubleri** til langt på natt.
Og plutselig **fornemmer** jeg, at tiden
er det som var, og som er lenge **siden**.

Nu er det kveld.
Jeg tar på tingene. Jeg tar farvel.
Jeg ser på henne og på barna våre.
Det er vel **mangt**, jeg gjerne ville si.
Jeg får det ikke til. Jeg går forbi,
og sakte **stryker** jeg dem over håret.

rond
raak ... aan
vertrouwd
¹pijp met korte steel; ²kandelaar
¹verstopt; ²blauwgeschilderd hoosvat
oudste
¹momenten; ²terug

gepieker
voel
geleden

veel
het lukt me niet
streel

"Jeg går omkring" is elegisch van toon: een oude(re) man loopt door zijn huis en raakt een aantal hem erg vertrouwde voorwerpen aan: een pijp met korte steel, een kandelaar, een

blauwgeschilderd hoosvat. Het zijn dingen die hem aan vroeger doen denken, net zoals de stoel waarin hij zich vaak aan dromen en gepieker overgaf.

En dan beseft hij: de tijd (en zijn leven) is wat was en lang geleden is. Het besef dat zijn leven bijna voorbij is dringt zich op. Het wordt tijd om afscheid te nemen. Veel zou hij graag tegen vrouw en kinderen zeggen, maar het lukt niet en hij streelt ("stryker") ze zachtjes over de haren.

Arnulf Øverland (1889-1968) was een belangrijke figuur in het sociale en culturele leven van zijn tijd en een uitgesproken tegenstander van het nazisme. Later werd hij de leider van de Riksmålsbevegning die zich verzette tegen de officiële Noorse taalpolitiek én een onvermoeibare verdediger van de traditionele lyriek. Øverlands eerste dichtbundel verscheen in 1903, zijn laatste in 1966. "Jeg går omkring" komt uit zijn voorlaatste bundel På Nebo Bjerg (1962)

Inhoud

Børli, Hans	Drømmen Villa-by	3
Ericsson, Kjersti	Vårlig immigrant	6
Hagerup, Inger	Advent Jeg skulle stilles for et tribunal Snart skal du glemme Månekveld Emily Dickinson Til kvinne er du født Aust Vågøy	8
Hauge, Olav H.	Eg hogg ned den store apalen Din veg Kongro Skeiserenn Eg har tri dikt Kom ikkje med heile sanningi Skuleplassen Den siste vevkona Elvi stig I Parkerpenen	18
Hofmo, Gunvor	Det er ingen hverdag mer Møte Søvn Barndom	37
Reiss-Andersen, Gunnar	Livets lys	44
Sunde, Ole Robert	Rentenisten	49
Sverdrup, Harald	Natten mjauer Løvetannens bønn	51
Vesaas, Halldis Moren	Einsamflygar	53
Øverland, Arnulf	Jeg går omkring	55
Inhoud		57